

duurzaamheid & natuur

natuurdagboek 21 februari 2012

FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

Koppig, maar kwijnend ijs.

Ijs verdwijnt

Het duurt verrassend lang voor het ijs verdwijnt. Op Schiermonnikoog, waar de temperatuur lang zo diep niet zonk als landinwaarts, stijgt het kwik ook tot minder ontdooide hoogten.

Schier krijgt de volle laag van de dooi brengende noordwestenwind, die over afgekoeld water en langs de kust over ijsschotsen waait. Op het strand ontdooiden de aangespoelde schelpen het eerst. Die steken boven het vlakke zand uit. De dunne ijslaag op dat vlakke zand vertoont honderden gaten, waaruit een schelp steekt op een mini-zandhoopje. De schelp houdt dat zandhoopje vast, als het omringende zand met de wind wegstuift. Dat is al gebeurd voor de ijslaag werd gedrapeerd.

De honderden bultjes met schelp hebben een staartje: een zandruggetje dat naar het oosten wijst. In de luwte van iedere schelp blijft dat liggen. Na regen drogen de schelp-bultjes sneller dan hun omgeving. Doordat ze uitsteken, vangen ze meer wind en neigt het water eruit te zakken. Doordat ze meer wind

vangen, smelt hun ijskapje sneller dan het ijs dat zich op de vlakke houdt.

Langs de waterlijn kwijnt de opgekruide ijswal. De zee laat bij vloed niet langer met elke golf een nieuw laagje ijs achter, maar knabbelt het eraf.

Achter de wal, aan landzijde, zijn ijsschotsen neergekwakt en opgestapeld. Geleidelijk aan worden die brozer, kleiner en grauwer. Er waait zand over, zand dat aan het ijs kleefde. En alle tien voorzien van eenzelfde patroon van horizontale roeden." De architect staat voor een pand in de leplaan: 'een vroege Jan Duiker'. Hij leidt een architectuurwandeling door de Haagse Bomen-, Bloemen- en Vruchtenbuurt. De animo onder buurtbewoners was zo groot - ruim honderd mensen gaven zich op - dat de excursie dit voorjaar nog een paar keer in de herhaling gaat.

Koos Dijksterhuis

www.trouw.nl/groen

Voor eerdere afleveringen en vragen over inheemse natuur

Eerste Limburgse lynx werd gekiekt in Duits dierenpark

Van onze redactie groen

De lynx die zondag werd gesignaleerd in het Zuid-Limburgse Margraten, blijkt niet te bestaan. Na een melding op waarneming.nl, doken journaals en kranten (ook Trouw) op het nieuws. Omdat de waarnemer een foto had bijgeleverd, zou het de eerste officiële bevestiging zijn van een waargenomen lynx in Nederland. Voor het eerst sinds de Middeleeuwen.

Helaas, de foto is gejat en is oorspronkelijk gemaakt in een Duits wildpark, zo vertelt Hisko de Vries, medewerker van de site. De 'dader' is een 16-jarige jongen uit Zuid-Limburg. Toen de foto op waarneming.nl gepubliceerd werd, rezen de eerste twijfels bij de forumdeelnemers. Er werd opgemerkt dat 'het vreemde is dat het dier van achter is gefotografeerd, terwijl hij rustig lijkt te zitten' en 'dat de waarnemer wel heel dichtbij moet hebben gestaan'. Medewerkers van Team Waarneming.nl zijn met de jongen op pad gegaan om te achterhalen waar het dier precies is waargenomen. De Limburger kon zich de plek echter niet meer goed herinneren. Daardoor groeide de

achterdocht bij de medewerkers van Waarneming.nl.

Een enkele forumdeelnemer kon de vondst nog wel geloven. "Ik ken deze bossen en ze zijn zeker geschikt voor de lynx. Net als het hele gebied van Gronsveld tot aan Vijlen. De bossen zijn nogal groot en chaotisch. Ik zou de plek ook moeilijk terug kunnen vinden." Maar gistermiddag meldde waarneming.nl dat de jongeman zijn observatie verwijderd heeft.

Al jaren wordt de komst van de lynx naar Nederland verwacht. Deze grootste katachtige van Europa leeft al vlak over de grens, in de Ardennen, de Voerstreek en de Eifel. Het dier heeft grote territoria, van minstens 200 vierkante kilometer, maar is gebonden aan grote bossen. In Limburg is waarschijnlijk te weinig aaneengesloten bos voor permanente aanwezigheid van lynxen. De Vries: "Het zou goed kunnen dat er al eens een dier in Nederland is geweest, maar dan hebben we natuurlijk wel overtuigend bewijs nodig." Tot nu toe lijkt het verhaal van de lynx op dat van de wolf; een aantal mensen beweert dit dier al in Nederland te hebben gezien maar niemand kon het bewijzen.

Je oude huis isoleren en toch rekening houden met bijzondere architectonische details. Het is mogelijk, zegt architect Miel Karthaus. Met een wandeling opent hij de ogen van bewoners voor de verrommeling van hun buurt.

Kunststof kozijn verpest architectuur van vooroorlogse huizen

Cokky van Limpt

'Kijk eens naar dat strakke ritme van die ramen', wijst Miel Karthaus omhoog. "Vijf op de eerste verdieping, precies daarboven vijf eendere op de tweede verdieping. En alle tien voorzien van eenzelfde patroon van horizontale roeden." De architect staat voor een pand in de leplaan: 'een vroege Jan Duiker'. Hij leidt een architectuurwandeling door de Haagse Bomen-, Bloemen- en Vruchtenbuurt. De animo onder buurtbewoners was zo groot - ruim honderd mensen gaven zich op - dat de excursie dit voorjaar nog een paar keer in de herhaling gaat.

De architectuurwandeling is een initiatief van de Stichting Wonen in Balans. Door bewoners bewust te maken van de fraaie architectuur van hun vooroorlogse huizen, wil de stichting met haar project Buurt in Balans zien te voorkomen dat steeds meer woningen worden 'verpest' als gevolg van ondoordachte isolatiemaatregelen. Vooral het vervangen van authentieke kozijnen door

kunststof ramen met isolerend dubbelglas tast het oorspronkelijke straatbeeld ingrijpend aan. En inderdaad, als je er bewust op gaat letten, weet je niet wat je ziet.

Neem bijvoorbeeld de Thomsonlaan. Gerwin van Vulpen, woordvoerder van de stichting die ook meewandelt, noemt deze laan wel gekschend 'de boulevard van het kozijn'. "Alle varianten kom je hier tegen. Kijk: daar kunststof, daar aluminium en daar weer hardhout. Van de honderden huizen op de Thomsonlaan

energiezuinig mogelijk wil maken, begrijpt Van Vulpen. "Maar de manier waarop dat doorgaans gebeurt, houdt niet of te weinig rekening met de bijzondere architectonische details van deze oude huizen. Dat is niet alleen heel jammer maar ook onnodig. Je kunt deze vooroorlogse huizen heel goed energiezuiniger maken, zonder de vaak elegante ramen en deuren te moeten vervangen."

Zelfs is het volgens hem in sommige gevallen mogelijk om de verloren gegane oude architectuur weer terug te halen. "Wij willen particuliere huiseigenaren voorlichten over de mogelijkheden en ze, met adviezen op maat, laten zien hoe ze hun huis eenvoudig en doeltreffend energiezuiniger kunnen maken, mét behoud van de architectuur en van een gezond binnenklimaat."

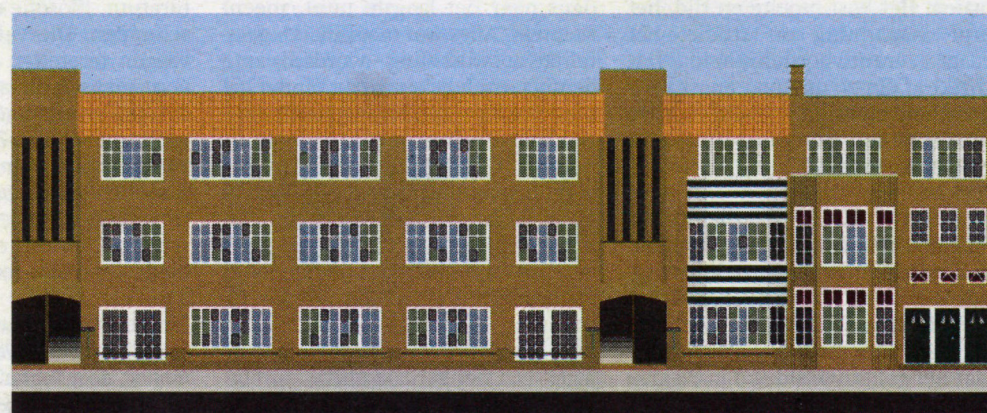
Miel Karthaus weet de deelnemers aan de wandeling moeiteloos te boeien. Er is dan ook genoeg te zien en te vertellen over de huizen in de Bomen-, Bloemen- en Vruchtenbuurt. Over 'delen, gehelen en samenhang' in de bouwontwerpen bijvoorbeeld.

Energiezuinig maken kan ook zonder elegante ramen te vervangen

hebben er nog maar twee de originele kozijnen."

Dat mensen hun huizen beter willen isoleren en dat ook de gemeente de bestaande bouw in de stad zo

Isolerend enkelglas past wél in een jaren twintig kozijn

De Goudsbloemstraat in Den Haag in originele staat.

Nieuwbouwhuizen worden tegenwoordig standaard voorzien van isolerend dubbelglas. De gevel, vloer en het dak van nieuwgebouwde huizen is ook geïsoleerd, zodat de isolatie in evenwicht is. Vooroorlogse woningen, legt Gerwin van Vulpen van de Haagse Stichting Wonen in Balans uit, zijn echter niet geïsoleerd. "Als je daar zomaar sterk isolerend glas in

zet, heeft dat grote gevolgen voor het binnenklimaat. Omdat de ramen ineens niet meer het koudste oppervlak van de woning vormen, gaat het vocht in de binnenruimte neerslaan op andere koude delen, zoals muren en vloeren. Dat vocht kan dan schimmelvorming veroorzaken, met als gevolg ongezonde lucht binnenshuis. Bovendien kan het vocht de kopse kant van houten

vloerbalken aantasten, waardoor de constructie gevaar loopt. Wil je zo'n oude woning toch voorzien van dubbelglas, dan zul je ook de rest van het huis moeten isoleren: de muren, de vloer en het dak. Maar om dan nog aan voldoende frisse lucht in huis te komen, zul je ook nog eens een mechanisch ventilatiesysteem moeten installeren." Kortom, wil je dit goed doen, dan

duurzaamheid & natuur

Architect Miel Karthaus wijst naar diverse stijlelementen in de Haagse Bomen-, Bloemen- en Vruchtenbuurt.

FOTO PHIL NIJHUIS

"Zo schep je orde", legt hij zijn greige gehoor uit, wijzend op de wel-doordachte indeling van een huizenblok aan het Valkenbosplein. "Dat doen architecten gedurende de geschiedenis steeds anders." Ook vertelt hij over de grote namen, die aan de huizen hier zijn verbonden. Architecten van de Nieuwe Haagse School, zoals Bijvoet, Wils, Cramer, en de al genoemde Duiker. De internationale invloed van architecten als Frank Lloyd Wright. En niet te vergeten Berlage, aan wiens stedenbouwkundige visie deze drie tussen 1915 en

1940 gebouwde wijken hun ruime opzet te danken hebben.

"Rond 1900", legt Karthaus uit, "gaan architecten en kunstenaars op zoek naar een nieuwe zuiverheid. Veel architecten willen af van de Griekse krullen en zuilen. Ze vonden dat oneerlijke architectuur en willen terug naar waarachtigheid en soberheid. Berlage doet dat bijvoorbeeld met baksteen, eerlijk en constructief, geen krullen maar gestileerde massa. Voor een functionalist als Duiker is de vorm van een ontwerp niet een uiting van kunstzinnig willen zijn,

Bewoners schrikken van verdwenen houten dorpels en oude deuren

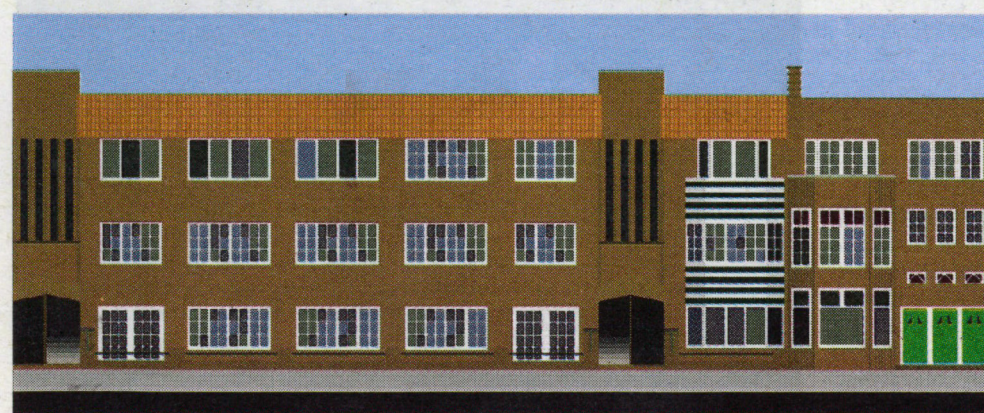
maar het resultaat van noodzakelijkheid. Bij hem komt de vorm voort uit het gebruik. De architect Kropholler, die ook in deze buurt heeft gebouwd, was daartegen en bleef traditionalis-

tisch werken, terug naar de trapgevels en zo. De Delftse School noemen we dat. Deze visie brengt hem overigens later in het vijandelijke kamp van de Duitsers."

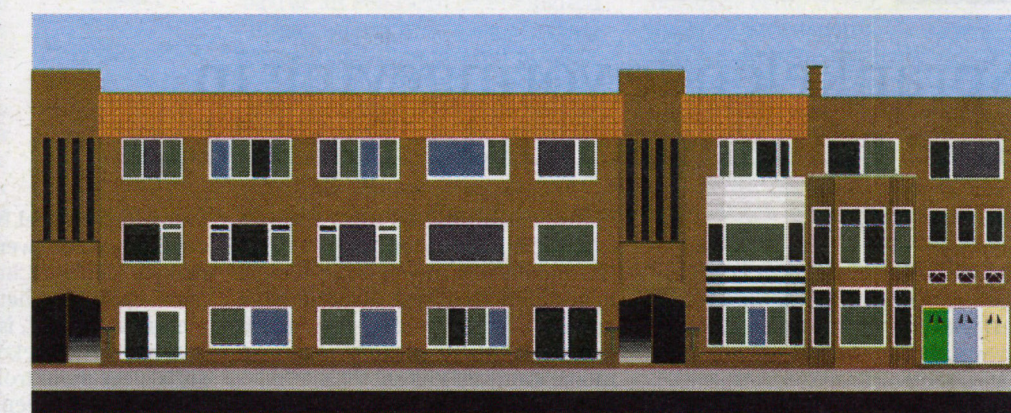
Gaande de wandeling krijgen de buurtbewoners steeds meer oog voor de oorspronkelijke bedoelingen van de architecten, maar evenzeer voor de verrommeling van de ooit zo fraai ontworpen huizen. Ze schrikken van de vele, spungelige kunststof en aluminium kozijnen, van verdwenen houten dorpels en monumentale oude deuren, van dichtgemetselde bo-

venlichten en verdwenen glas-inloodramen. Vooral als het ene huis nog in de originele staat verkeert en het huis ernaast van alle fraaie architectonische details is ontdaan, valt het verlies van schoonheid pijnlijk op.

Buurt en Balans houdt morgen een informatieavond over duurzaamheid in vooroorlogse woningen, onderhoud en architectuur. Plaats: zaal Etheto, Azaleastraat 2, Den Haag, 20 uur. Aanmelden per e-mail aan info@woneninbalans.org. Meer informatie op www.woneninbalans.org.

Huidige situatie waarbij de architectuur deels intact is gehouden, deels verloren is gegaan.

Zo zou de Goudsbloemstraat eruit zien als iedereen dubbel glas zou plaatsen.

zal je hele huis bouwtechnisch op de schop moeten. Maar er zijn eenvoudiger oplossingen, zegt Van Vulpen. Hij spreekt uit ervaring, want zijn eigen droomhuis in de Haagse Bloemenbuurt, aan de Goudsbloemlaan, heeft hij inmiddels voorzien van nieuwe ramen. "Wij hebben juist niet gekozen voor dubbelglas maar voor het isolerend enkelglas van Van Ruys-

dael, dat ook gebruikt wordt bij monumenten. Dat enkelglas past niet alleen in de originele kozijnen, maar ook in de totale bouwconstructie van het huis, waardoor het huis in balans blijft en het binnenklimaat gezond. De isolatiewaarde is uiteraard minder dan die van HR++-glas, maar toch levert deze aanpassing ons, in combinatie met vloerisolatie, een energiesprong op van twee

labels. We hebben zelfs de originele roedeverdeling weer op de ramen aangebracht. Hierdoor heeft ons huis zijn oorspronkelijk uitstraling weer terug." De gemeente Den Haag heeft een handig schema laten maken, waaruit valt af te lezen welk type glas je moet kiezen om de totale constructie 'in balans' te houden. Dit schema geeft Van Vulpen gelijk: bij een huis met een niet

of nauwelijks geïsoleerde gevel, past dun isolerend enkelglas het beste. Hoe beter de gevelisolatie, hoe dikker de ramen kunnen zijn, zonder problemen voor binnenklimaat en woningconstructie. "De gemeente Den Haag loopt helaas niet met dit schema te koop. Zij willen nu eindelijk eens 'meters maken' met de CO2-besparing in de stad. Daarom gaat de voorkeur van

het college uit naar het subsidiëren van juist het dikke 24 millimeter glas, dat bij geen enkel huis uit de jaren twintig in de originele kozijnen past. Wij hebben bij het college een verzoek ingediend om buurtbewoners in vooroorlogse wijken ook subsidie aan te bieden voor lichter isolerend glas, maar of dat verzoek ook wordt ingewilligd, weten we nog niet."